

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

**ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав: студент 4 курсу, групи 472,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси банківська справа
та страхування»

Сеник Віталій Іванович _____
(підпис)

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту
Кучерівська Софія Степанівна _____
(підпис)

До захисту допущено:

На засіданні кафедри

Протокол № 15 від „30” травня 2023 р.

Завідувач кафедрою фінансів і кредиту

_____ *проф. Нікіфоров П.О.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
1.1. Роль підприємництва в розвитку економіки держави та його фінансове забезпечення	6
1.2. Державні програми розвитку малого підприємництва	14
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ПАН ІНДИК ЗА ПЕРІОД 2020-2022 РОКІВ	18
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності малого підприємства	18
2.2. Оцінка ефективності фінансової діяльності малого підприємництва та результативності його державної підтримки	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	33
3.1. Досвід країн ЄС, щодо стимулювання розвитку малого підприємництва в умовах євроінтеграції України	33
3.2. Напрями покращення діяльності малих підприємств через реалізацію державних програм	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Малі підприємства відіграють важливу роль в ринковій економіці, так як забезпечують її розвиток, виробництво товарів народного споживання, надають послуги в різних сферах діяльності та виконують різноманітні роботи. Відповідно, ринкова економіка ставить перед малими підприємствами певні умови щодо впровадження ефективних форм управління фінансовим капіталом, процесом виробництва, забезпечення достатнього рівня результативності діяльності, покращення їх фінансового забезпечення, зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності підприємств..

Правильна організація фінансів суб'єктів малого підприємництва має важливе значення. В першу чергу важливо забезпечити достатній обсяг фінансових ресурсів та їх ефективне використання. Цьому процесу сприяють не тільки самі підприємства, а й держава бере відповідну участь, забезпечуючи державну фінансову підтримку малому підприємництву. Реалізація ряду державних програм тільки сприяє розвитку підприємництва в Україні.

Сьогодні в сфері малого підприємництва склалася досить складна ситуація. Значна частина малих підприємств відчуває фінансову скруту, яка виникла в результаті економічної кризи та військової агресії РФ. Багато підприємств було знищено, багато припинили свою діяльність, багато втратили сировинні ресурси, ринки збуту продукції, робочу силу, яка мігрувала за кордон та на захід України. В такій складній ситуації для більшості підприємств власні фінансові ресурси є обмеженими, а кредити є надзвичайно дорогими. Вирішенню існуючих проблем характерних для малого бізнесу приділяється особлива увага зі сторони держави. Над пошуком шляхів вирішення даних проблем працює влада, науковці та підприємці. Відповідно, тема даної бакалаврської роботи є актуальною.

Основна мета даної роботи полягає в дослідженні теоретичних та

практичних аспектів розвитку малого підприємництва в Україні та забезпеченні державної підтримки його функціонування. В роботі особлива увага приділяється формуванню фінансових ресурсів із власних, позичених, залучених ресурсів та ресурсів, які надійшли від держави, як фінансова підтримка розвитку підприємництва в Україні. Відповідно до мети в роботі визначено **основні завдання**:

- 1) дослідити роль малого підприємництва в економіці держави;
- 2) розкрити теоретичні аспекти фінансів малих підприємств, порядок формування фінансових ресурсів та розглянути напрями їх використання;
- 2) охарактеризувати фінансове забезпечення діяльності малих підприємств їх спроможність нормально функціонувати;
- 3) охарактеризувати фінансово – економічну діяльність малого підприємства, проаналізувати його фінансове забезпечення, результативність діяльності;
- 4) оцінити результативність державної фінансової підтримки досліджуваного підприємства;
- 4) розглянути напрями покращення розвитку малих підприємств, враховуючи досягнення світового досвіду.

Об'єктом дослідження бакалаврської роботи є теоретичні та практичні аспекти розвитку малих підприємств та визначення їх власних фінансових можливостей та результативності державної підтримки.

Предметом дослідження виступає організація фінансів малих підприємств в умовах обмеженості фінансових ресурсів та державної підтримки.

Методологічною основою даного бакалаврського дослідження **виступили** нормативно-законодавчі акти України, державні програми підтримки малого підприємництва, періодична та наукова література, монографії провідних вчених-економістів в даній сфері, матеріали міжнародних наукових конференцій, круглих столів тощо.

Інформаційною базою дослідження є річна фінансова звітність ПП

«Індик», статистична звітність, дані бухгалтерського обліку. Отримані результати дослідження можуть бути рекомендовані досліджуваному підприємству з метою покращення організації фінансової діяльності та забезпечення перспектив його розвитку.

Структура і обсяг бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основний зміст роботи викладений на 52 сторінках. В роботі 7 таблиць, 2 рисунки, список використаних джерел має 55 найменувань, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Роль підприємництва в розвитку економіки держави та його фінансове забезпечення

За останнє десятиліття в Україні відкрились всі можливості для розвитку приватного бізнесу, цьому сприяло економічне середовище та прийняття ряду законодавчих актів. Розвиток інституту підприємництва в Україні розпочався з моменту приватизації та паралельного зняття законодавчих обмежень на підприємницьку діяльність. Економічне зростання сприяло становленню малого та середнього підприємництва. В цей період підприємницький бізнес мав значні переваги та сприяв розвитку економіки країни в цілому.

Проте воєнна агресія РФ розрушили плани розвитку підприємництва. Починаючи з 24.02.2022 року військові дії агресора на території України спричинили значні пошкодження житлової нерухомості та нежитлової інфраструктури на сході та в деяких районах північної та південної території України. Відбулася масова зупинка роботи суб'єктів малого підприємництва, великих підприємств та компаній як на території бойових дій так і на прилеглих територіях. Внаслідок такої ситуації відбувся розрив ланцюгів постачання сировини та матеріалів, пошкоджено або заблоковано транспортні шляхи, різко впав попиту на продукцію, сталася міграція робочої сили за кордон. В результаті виникли значні проблеми в сфері підприємницької діяльності.

Втрата людського капіталу та руйнування інфраструктури, зокрема енергетичної, зумовили подальше падіння економіки в 2022 році та стримування її подальшого відновлення. Високий рівень ризиків та невизначеності зберігається і сьогодні, що значно ускладнює роботу

фінансового сектора. Однак, макрофінансову стабільність держави підтримує значна фінансова міжнародна допомога, яка надходить в Україну.

Через дефіцит електроенергії переважна більшість підприємств малого підприємництва скоротили виробництво, змінили години роботи підприємства. Все це значно підвищило їх виробничі витрати.

Слід також зазначити, що в результаті повномасштабної війни значно зріс попит на кредитні ресурси з боку підприємницьких структур. Кредитуванню підприємницького сектору значно сприяє держава, поліпшуючи умови участі в урядових програмах, зокрема, в агросекторі та в критично важливих сферах бізнесу. Банки продовжують підтримувати підприємницький сектор, впроваджуючи різноманітні програми кредитних канікул, пільгових ставок та тарифів на банківські продукти. Відповідно, сьогодні існує ряд загрозливих проблем для українського підприємництва, зокрема:

- проведення воєнних дій на території України та руйнування підприємницької інфраструктури;
- недостатньо досконалою є державна регуляторна політика сприяння підприємництву;
- існуюча система оподаткування обмежує фінансові можливості із-за надмірного податкового навантаження на суб'єкти малого бізнесу;
- недосконалість запланованих реформ;
- недостатньо ефективною є фінансова підтримка розвитку малого підприємництва;
- недосконалість інформаційного, консультаційного забезпечення, недостатня кількість кваліфікованого персоналу;
- обмежений доступ до сировинних ресурсів, проблеми з реалізацією готової продукції.

Варто зазначити, що заплановане реформування сектору підприємництва до початку війни давало можливість досягти позитивного результату. Відповідно, передбачалось отримання державної допомоги при формуванні стартового капіталу, пом'якшення оподаткування, шляхом надання спеціальних

податкових пільг та проведення прискореної амортизації тощо. Крім того, уряд планував вирішити існуючі проблеми за допомогою вдосконалення фінансово-кредитної політики, залучення приватних та іноземних інвестицій, банківського кредитування малого і середнього бізнесу, зниження відсоткових ставок за кредит.

Позитивним фактором розвитку підприємництва все більше стає зростання рівня мотивації, не зважаючи на важку ситуацію в країні. Відкриваючи власну справу підприємці само реалізуються та стають фінансово незалежними і прагнуть прискорити перемогу. Це допомагає в подальшому зайнятись підприємництвом. Слід зазначити, що багато суб'єктів підприємництва, прагнучи працювати, перемістились з окупованих територій України в західні регіони і успішно розпочали свою підприємницьку діяльність.

Загалом, після перемоги в Україні дуже великі перспективи для розвитку підприємництва. Саме правильна політика державної підтримки та бажання підприємців працювати можуть перетворити за короткий час країну в потужний бізнес-центр.

Поняття малого, середнього та великого підприємства визначено Господарським кодексом України: «малими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не перевищує суми, еквівалентної 70 мільйонів гривень. Великими підприємствами визнаються підприємства чисельністю понад 250 осіб і обсягом валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) понад 100 млн. грн. Усі інші підприємства визнаються середніми» [17].

За кількістю підприємств малий та середній бізнес становить основу підприємництва в Україні. Так 93,7 % від загальної кількості підприємств складають малі підприємства, на долю середніх підприємств припадає 5,8%, великі підприємства займають лише 0,5%. В Україні до війни здійснювали підприємницьку діяльність понад 3,5 млн. фізичних осіб. На жаль, значна їх

частина мігрувала за кордон і якщо їм там будуть створено умови розвитку вони можуть не повернутися в Україну і це велика проблема для держави.

Малі підприємства переважно працюють в таких сферах: торгівля, виробництво побутових виробів та предметів особистого вжитку, ремонт автомобілів, оренда, операції з нерухомістю, надання послуг підприємцям; промисловість та будівництво, інжиніринг, медицина, освіта, культура тощо.

Найважливішим завданням уряду є покращення умов ведення підприємницької діяльності та створення сприятливого бізнес-середовища. Для усунення перешкод розвитку господарської діяльності малого бізнесу в державі створено єдину систему розробки і прийняття регуляторних актів. Крім того, з метою зменшення адміністративного тиску на підприємництво державою проведено ряд заходів:

- упорядковано порядок проведення контролюючими органами перевірок суб'єктів малого підприємництва, переорієнтовано діяльність контролюючих органів із застосування покарань на запобігання законодавчих порушень;

- передбачено порядок захисту бізнесу від рейдерства;
- спрощено механізми дозвільного характеру одержання документів;
- вдосконалено механізми фінансової підтримки суб'єктів підприємництва;

- введено спрощений порядок державної реєстрації, запроваджена електронна реєстрація суб'єктів підприємництва, створено Єдиний державний реєстр юридичних і фізичних осіб-підприємців. Дані реєстру є загальнодоступними та відкритими;

- збережена спрощена система оподаткування, обліку та звітності; поліпшено інвестиційний клімат, підвищено інвестиційну привабливість національної економіки [1].

Інформаційними матеріалами щодо розвитку підприємницької діяльності в Україні є прийняті основоположні закони, які регулюють підприємницьку діяльність та відповідають європейським принципам.

Сьогодні в Україні функціонує 679 Єдиних реєстраційних офісів, які виконують функцію державної реєстрації господарюючих суб'єктів за принципом «єдиного вікна». Це дозволило скоротити строки державної реєстрації суб'єкта підприємництва, зменшило фінансове навантаження на даних суб'єктів при проведенні реєстраційних процедур.

Крім того, в регіонах України функціонує 685 дозвільних центри, які видають документи дозвільного характеру. Це значно скоротило витрати часу при отриманні дозвільних документів.

Для забезпечення підтримки підприємництва в Україні функціонує розгалужена інфраструктура яка налічує: 438 бізнес-центри, 69 бізнес-інкубатори, 659 кредитних спілок, 243 фонди підтримки підприємництва, 457 страхових організацій, 2254 аудиторських фірм та приватних аудиторів, 760 лізингових компаній, 2988 інноваційних та інвестиційних фондів та компаній [1].

Сьогодні малі підприємства України функціонують в надзвичайно важких умовах в результаті чого знижується їх фінансова стійкість, відбувається спад виробничо-господарської діяльності. В таких умовах особлива увага повинна приділятися фінансовому забезпеченню їхньої діяльності.

Дослідженню теорії та практики фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва приділялась особлива увага як науковцями так і практиками. Дані питання висвітлювались в працях таких вчених як: В. Андрущенко, О. Василик, Л. Гончаренко, В. Дем'янишин, І. Зятковського, П.Кириленко, К. Павлюк, А.М. Поддєрьогіна, І. Ткачук, В. Федосова, С. Юрія та інших. В їх наукових працях дані питання висвітлювались всесторонньо, однак, в дані сфері існує ряд спірних питань, які потребують подальшого дослідження.

Поняття «фінансове забезпечення» в економічній літературі використовується досить широко. Однак, в літературних джерелах недостатньо приділено уваги саме фінансовому забезпеченню малих підприємств. Фінансова наука розглядає зміст фінансового забезпечення як потік фінансових

ресурсів.

Ряд науковців, серед яких зокрема О.О. Терещенко розглядають фінансове забезпечення малих підприємств як один із методів фінансового механізму.

Варто зазначити, що фінансове забезпечення малого підприємництва виступає як важливий канал руху грошових потоків. В.М. Опарін відзначає: «...фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовуються на практиці одночасно через установлення оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними...»[36, с. 96].

На думку І. Зятковського «...зміст поняття фінансове забезпечення діяльності підприємства у більш широкому розумінні узагальнює сукупність заходів та умов, що сприяють сталому розвитку малого підприємства шляхом покриття витрат підприємства фінансовими ресурсами в залежності від розміру виробництва та фінансового становища...» [46, с. 16].

Поняття фінансового забезпечення діяльності малих підприємств є набагато ширшим ніж поняття фінансування, воно виступає регулятором, який визначає пропорції розподілу та задає напрямки руху фінансових ресурсів. Фінансування малих підприємств - це процес вибору напрямків, форм і методів руху фінансових ресурсів від їх формування до використання з метою забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Фінансова діяльність малих підприємства забезпечується обсягами фінансових ресурсів, що є в їх розпорядженні. Недостатність зазначених ресурсів веде до скорочення виробництва, а їх відсутність до призупинення діяльності. Тому досить важливо сформувати достатній обсяг фінансових ресурсів із різних джерел надходження. Висока частка власних джерел фінансових ресурсів має позитивний вплив на фінансову діяльність малих підприємств, забезпечуючи тим самим відповідний рівень самофінансування та самоокупності.

«Зростання питомої ваги запозичених та залучених джерел фінансових ресурсів є неоднозначним, з однієї сторони вони виступають додатковим джерелом фінансування діяльності і це позитивний момент. З іншої сторони їх висока частка впливає на фінансову незалежність даних підприємств, а їх використання збільшує витрати пов'язані із сплатою відсотків за користування кредитом» [50, с. 196].

За джерелами мобілізації фінансових ресурсів розрізняють внутрішнє та зовнішнє фінансування. Фінансові ресурси формують капітал підприємства, відповідно, складовими капіталу малого підприємства може виступати власний капітал, позичковий та залучений капітал.

«Власний капітал сприяє економічному зростанню підприємства, фінансово забезпечує його виробничо - господарську та інвестиційну діяльність, фінансування необоротних та оборотних активів, сприяє виконанню фінансових зобов'язань перед бюджетами різних рівнів, банківськими установами, страховими компаніями, іншими господарюючими суб'єктами господарювання, соціальними фондами та найманими працівниками. Власними фінансовими ресурсами мале підприємство фінансово забезпечує технічну оснащеність виробничих потужностей, дає можливість досягнення позитивної результативності діяльності тобто прибутковості підприємства, сприяє розширенню його діяльності. Однак, власні фінансові ресурси є обмеженими, це основний їх недолік» [41, с. 196].

Позиковий капітал є додатковим джерелом формування фінансових ресурсів суб'єкта малого підприємництва. Запозичення кредитних ресурсів є відповідальним моментом для кожного підприємства. Досить важливо, щоб підприємство змогло визначити реальну потребу в кредитних ресурсах, забезпечити ефективне управління процесом запозичення, ефективно використовувати кредитні ресурси та сумлінно виконувати кредитні зобов'язання перед банками. Тут важливо сформулювати оптимальну структуру капіталу, встановити оптимальні пропорції співвідношення між власним та запозиченим капіталом.

Отриманий суб'єктам підприємництва кредит відіграє важливу роль в діяльності підприємств хоча надається на умовах платності, повернення та цільового використання. Він збільшує обсяги фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва, виступає фінансовим забезпеченням його виробничих та господарських процесів, сприяє покращенню показників прибутковості та рентабельності та розвитку підприємства в перспективі. Запозичення коштів малими підприємствами через банківські установи здійснюється для:

- фінансового забезпечення потреби в оборотних та необоротних активах, для покращення матеріально технічної бази підприємства;
- формування інвестиційних ресурсів необхідних для подальшого фінансування інвестиційних програм та проектів;
- забезпечення соціально-культурних потреб колективу малого підприємства.

Отже, фінансові ресурси малих підприємств формуються з таких джерел:

- власних фінансових ресурсів - (статутного, резервного, додаткового та неоплаченого капіталу, нерозподіленого прибутку);
- позикових ресурсів - (банківських кредитів);
- залучених ресурсів - (довгострокових зобов'язань за розрахунками, доходів майбутніх періодів, кредиторської заборгованості за товари, послуги роботи);
- бюджетних, благодійних та інших ресурсів.

Фінансова діяльність малих підприємств пов'язана з формуванням доходів та здійсненням витрат. Покриття витрат забезпечується за рахунок доходів, які отримують малі підприємства в процесі своєї діяльності. «Доходи отримані малим підприємством – це загальна сума надходжень від цих видів діяльності в грошовій, матеріальній і нематеріальних формах. Витрати малих підприємства виражають вартісну оцінку операційної, інвестиційної та фінансової діяльності» [5, с. 275]. Фінансові ресурси малих підприємств авансуються в основні та оборотні активи.

В сучасних умовах господарювання важливим моментом є не тільки

залучення максимальних обсягів фінансових ресурсів, а й досягнення їх ефективного використання та отримання позитивних показників її результативності.

Прибуток є кінцевим фінансовим показником результату діяльності господарюючого суб'єкта малого підприємництва. Він виражає різницю між отриманими доходами і здійсненими витратами. Це основна мета підприємницької діяльності. Саме прибуток відображає кінцевий результат діяльності, концентрує фінансові інтереси всіх суб'єктів підприємницької діяльності і показує рівень ефективності господарювання. Прибуток примножує обсяги власних фінансових ресурсів, а збиток навпаки проводить до втрат і засвідчує факт неефективної діяльності.

Таким чином, мале підприємництво відіграє важливу роль в економічних процесах України. В складних умовах воєнного стану його розвиток дещо послабився, хоча держава різними формами та методами старається підтримувати його розвиток. Фінансові ресурси є невід'ємною складовою механізму управління фінансовим потенціалом малих підприємств.

1.2. Державні програми розвитку малого підприємництва

Для підтримки малого підприємництва в Україні реалізуються щорічні заходи Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва та регіональні програми розвитку малого бізнесу.

Державою приділяється значна увага стимулюванню розвитку підприємництва. Відповідно, були прийняті і діють закони України: «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки», а також місцеві та регіональні програми підтримки підприємництва на їх території. Передбачено,

що місцеві бюджети повинні здійснювати часткове відшкодування % ставок за кредитами, які були залучені суб'єктами підприємництва для реалізації регіональних та місцевих інвестиційних програм та проектів.

«Активізація державної політики регулювання підприємництва в державі відбулося через спрощення реєстрації та проведення дозвільних процедур в електронному форматі, одержання адміністративних послуг, процедур відкриття та закриття бізнесу, пом'якшено податковий тиск, звужено кількість державного контролю за діяльністю суб'єктів підприємництва та реформування сфери надання адміністративних послуг, вдосконалено діяльність інфраструктури, яка надає фінансову, матеріально-технічну, інформаційну, консультативну, маркетингову, кадрову та освітню підтримку» [1].

Однак, проведені реформи і спрощень поки що суттєво не покращили кількісні та якісні характеристики розвитку підприємництва. На регіональному та місцевому рівні розвиток малого підприємництва гальмують такі проблеми:

1. Недостатнього фінансування програм розвитку та підтримки малого підприємництва на регіональному рівні;
2. Недосконалість фінансового контролю за використанням малим підприємствам виділених коштів, відповідно, частина даних коштів витрачається за нецільовим призначенням;
3. Відсутність дієвої взаємоузгодженої взаємодії великого та малого підприємництва регіону;
4. Нерівномірність розвитку малого підприємництва у регіонах України із-за економічної ситуації характерної для кожного окремо взятого регіону, тому що розвиток підприємництва на певній території залежить від економічного розвитку регіону та платоспроможного попиту населення та інших чинників. Відповідно у периферійних та депресивних регіонах темпи розвитку малого підприємництва є невеликими [1].

В останні роки Уряд сприяє розвитку підприємництва, передбачає надання українцям - підприємцям грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Подача заявки на отримання грант здійснюється

через Портал Дія. Гранти спрямовуються на стимулювання створення нових робочих місць та на активізацію підприємницької діяльності. Відповідно передбачено 6 грантових програм, які включають :

- мікрогранти для започаткування власного бізнесу;
- гранти на розвиток переробного виробництва;
- державне фінансування посадки садів;
- кошти для розвитку тепличного господарства;
- грант на реалізацію стартапів, зокрема і в сфері ІТ;
- кошти на навчання ІТ-спеціальностям [1].

Слід також зазначити, що в державі створено і функціонує Фонд Розвитку Підприємництва. Партнерами даного фонду може стати будь який банк України, для якого є пріоритетним напрям роботи з малим та середнім бізнесом, який виконує норми НБУ та є фінансово стійким. Такі банки укладають договір з ФРП і отримують доступ до всіх кредитів передбачених державними програмами і здійснюють їх видачу.

В процесі проведення реформи в сфері підприємництва держава передбачає:

- проведення заходів підтримки малого та середнього підприємництва, направлених на більш вільний доступу до фінансових ресурсів, сировинних ринків та ринків збуту продукції;
- створення відповідної інфраструктури для малого та середнього бізнесу;
- спрощення дозвільних та ліцензійних процедур;
- забезпечення можливостей малого бізнесу здійснювати саморегулювання господарської діяльності;
- покращення захисту прав споживачів відповідно до європейської практики;
- змінити карально-репресивні підходи на превентивні заходи до державного нагляду та контролю [46, с. 166].

В процесі проведення реформ та заходів спрямованих на розвиток підприємництва держава ставить за мету:

- покращення фінансування малого та середнього бізнесу до, шляхом реалізації Державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступні фінансовий лізинг 5-7-9%», запровадження кредитних гарантій, сприяння розвитку державно-приватному партнерству, альтернативним способам фінансування, проведення навчання підприємців з фінансової грамотності;

- розвиток онлайн-платформ, зокрема факторингової платформи для здійснення публічних закупівель;

- впровадження інновацій підприємствами малого бізнесу, розвиток інфраструктури бізнесу, зокрема: створення інноваційних бізнес центрів бізнес інкубаторів, регіональні агенції тощо;

- розробка програм грантової та навчальної підтримки малого бізнесу;

- підвищення спроможності держави у реалізації державної політики у сфері розвитку підприємництва;

- створення Агенції з питань розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу.

Таким чином, державні програми підтримки підприємництва покращують його фінансове забезпечення і сприяють подальшому розвитку.

РОЗДІЛ 2.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ПАН ІНДИК» ЗА ПЕРІОД 2020-2022 РОКІВ

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності малого підприємства ПП «Пан Індик»

Приватне підприємство «ПАН ІНДИК» це сучасне сільськогосподарське підприємство, яке має не погані успіхи в фінансово господарській діяльності. Підприємство засноване 14.10. 2005 року в Чернівецькій області, Дністровському районі, с. Долиняни, Камінник Уровище 2. Код ЄДРПОУ 33706777. Основний вид діяльності підприємства 01.47 - розведення свійської птиці, виробництво м'ясних напівфабрикатів. Крім основної спеціалізації приватне підприємство вирощує зернові культури для виробництва кормів для свійської птиці та для продажу зерна, фуражу та комбікорму. Всього в господарстві нараховується 170 га сільськогосподарських угідь (ріллі). Вся земля, яка знаходиться у користуванні є орендованою.

ПП «ПАН ІНДИК» згідно свого статусу є юридичною особою, відповідно, в своєму розпорядженні має власне майно – це пташники, склади для зберігання зерна та кормів, комбікормовий цех, машино - тракторний парк, адміністративну будівлю, ангари для зберігання мінеральних добрив та ветприпаратів.

Підприємство обладнане великими інкубаторами для вирощування молодняка свійської птиці, частину молодняка підприємство завозить із Голандії. Підприємство активно завершує будівництво нового власного забійного цеху та переробки продукції. ПП «ПАН ІНДИК» в 2021 році запустило власну торговельну мережу. Найближчим часом підприємство планує нарощувати обсяги виробництва індичатини, оскільки є попит на продукцію із-за кордону.

Підприємство, спеціалізуючись на товарному виробництві індиків та гусей, які були розведені в 2022 році, має 5 робочих пташників на 18 тисяч голів разової посадки молодняка. Всі пташники обладнані сучасним обладнанням. Новозбудований переробний цех це сучасне приміщення, яке відповідає всім стандартам та обладнане новим обладнанням та енергозберігаючими системами.

Проблемою підприємства є те, що ситуація на внутрішньому ринку збуту продукції є не найкращою, попит на індичатину впав майже вдвічі, оскільки країну покинуло більше 80% споживачів цього продукту. Позитивним є замовлення із-за кордону, де споживачі люблять індичатину.

Відповідно, підприємство впроваджує систему міжнародної сертифікації та внутрішнього аудиту з метою розширення географії постачання своєї продукції. ПП «ПАН ІНДИК» заключає контракт і планує постачати м'ясо до Великої Британії. Ізраїль теж зацікавився продукцією підприємства, а саме яйцями та м'ясом індичатини.

Будучи юридичною особою, підприємство має самостійний баланс, веде самостійно бухгалтерський та податковий облік, складає та подає за призначенням бухгалтерську, податкову та статистичну звітність. Підприємство має товарний знак, круглу печатку та кутовий штамп.

Для підприємства ПП «ПАН ІНДИК» в АТ КБ «ПриватБанк» відкритий розрахунковий, валютний та інші рахунки, через які здійснюються банківські операції в національній та іноземній валюті.

Дане підприємство, маючи у приватній власності майно, наділене майновими та особистими немайновими правами, має певні зобов'язання, може укладати від свого імені різного роду угоди. Майно, яке є на балансі ПП «ПАН ІНДИК» складається із необоротних та оборотних активів.

Джерелами формування майна підприємства є:

- внески засновників;
- доходи підприємства від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг;

- доходи отримані від фінансово-господарської діяльності;
- кредити банківських установ;
- залучені кошти із власних джерел;
- капітальні та інвестиційні вкладення;
- благодійні внески, спонсорська допомога та інші надходження підприємств, організацій та громадян;
- кошти державної фінансової підтримки тощо.

Середня кількість працюючих складає 22 особи, всі вони працюють за оформленими трудовими угодами, сплачуючи до бюджету ПДФО та військовий збір. Підприємство з ФОП сплачує 22% ЄСВ. ПП «ПАН ІНДИК» знаходиться на спрощеній системі оподаткування та обліку, тому є платником таких податків:

- ПДВ,
- єдиного податку для платників 4 групи,
- екологічного податку,
- плати за землю,
- як податковий агент утримує і перераховує до бюджету 18% ПДФО і 1,5% військового збору із заробітної плати найманих працівників;
- єдиного соціального внеску в розмірі 22% нарахованого на фонд оплати праці.

Основними напрямками та предметом діяльності даного приватного підприємства є:

- тваринництво - вирощування свійської птиці (індиків та гусей);
- рослинництво - вирощування зернових культур для корму птиці та для продажу;
- переробка продукції птахівництва, виробництво м'ясних виробів та напівфабрикатів;
- інші види діяльності відповідно до чинного законодавства України.

Свою діяльність ПП «ПАН ІНДИК» здійснює в основному на умовах самофінансування та самоокупності, так як в структурі фінансових ресурсів

переважають власні фінансові ресурси. Працюючи в умовах комерційного розрахунку основною метою підприємства є отримання прибутку. Основні економічні показники які характеризують діяльність підприємства ПП «ПАН ІНДИК» в період 2020-2022 р. р. проаналізовані в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні показники фінансово-господарської діяльності

ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років

тис. грн.

Показники (тис.грн.)	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темп приросту	
				2022 р до 2020 р.	2022 р до 2021 р
1	2	3	4	5	6
Капітал підприємства	280120	380620	424510	+144390	+43890
Власний капітал	229490	267860	339570	+110080	+71710
Чистий прибуток (+), збиток (-),	27610	29420	31150	+3540	+1730
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	456040	593640	603550	+147510	+9910
Оборотні активи	139080	151810	185100	+46020	+33290
Необоротні активи	141040	228810	239410	+98370	+10600
Майно підприємства	280120	380620	424510	+144390	+43890

*Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

За періоду дослідження показники наведені в табл. 2.1 характеризуються зростанням. Чистий дохід від реалізації продукції зростав впродовж 2021 р. та 2022 р. Це відбувалося таким чином, в 2022 році по відношенню до 2020 р. він зріс на 147510 тис. грн. по відношенню до 2021 року на 9910 тис. грн. Щорічним зростанням характеризувався і обсяг чистого прибутку, який значно збільшував власний капітал, відповідно, він зріс в 2022 році до попереднього року на 1730 тис. грн., до початку періоду 3540 тис. грн.

Фінансові ресурси відображені в балансі підприємства ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років – це грошові надходження, доходи і

прибутки підприємства призначені для здійснення витрат по простому і розширеному відтворюванню, по виконанню фінансових зобов'язань та економічному розвитку підприємства. Обсяги фінансових ресурсів, які є в розпорядженні даного приватного підприємства виражають обсяги фінансового забезпечення діяльності ПП «ПАН ІНДИК».

Фінансові ресурси ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років авансувались в основні та оборотні активи і виражали обсяги основного та оборотного капіталів підприємства. Зростання основного капіталу ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років сприяло щорічному збільшенню вартості необоротних активів, так в 2022р. по відношенню до 2020 р. на 98370 тис. грн. та до 2021р. на 10600 тис. грн. Це дозволило підприємству оновити технічний стан основних засобів.

Спостерігалось на підприємстві також зростання оборотних активів в 2022 р. у порівнянні з 2020 р. на 46020 тис. грн. та в порівнянні з 2021 р. на 33290 тис. грн.

Кінцевий фінансовий результат діяльності даного приватного підприємства є позитивним, тобто підприємство щорічно отримувало прибуток в розмірі: 27610 тис. грн. в 2020 році, 29420 тис. грн. в 2021 році та 31150 тис. грн. в 2022 році. Приріст 2022 р. до 2020 р. складає 3540 тис. грн. до 2021 р. 1730 тис. грн.

Дане підприємство віднесене до категорії сільськогосподарських підприємств так як має у власності землю. Тому воно не сплачує податок на прибуток, а згідно Податкового кодексу України має право використовувати спеціальний режим оподаткування і виступає платником єдиного податку для 4 групи платників.

Статутний зареєстрований капітал підприємства складає 5700 тис. грн. Ефективність фінансової діяльності приватного підприємства залежить від обсягу, складу та структури фінансових ресурсів та від ефективності їх розміщення і використання.

Підприємство ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років має певний

фінансовий успіх та як, здійснюючи постійний контроль, забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами, оптимізуючи їх структуру.

Аналіз фінансових ресурсів ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років проаналізовано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз фінансових ресурсів ПП «ПАН ІНДИК»
впродовж 2020-2022 років

тис. грн.

Найменування	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення в сумі (+;-)		Темп росту, %
				2022 р. до 2020 р.	2022 р. до 2021 р.	2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7
Власний капітал	248948	290581	387212	+138264	+96631	155,5
Поточні зобов'язання та забезпечення	21172	40039	42298	+21126	+2259	199,8
Довгострокові зобов'язання,	10000	20000	25000	+15000	+5000	250,0
Капітал підприємства	280120	380620	424510	+144390	+43890	151,5

Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

Як показали дані табл. 2.2 капітал підприємства впродовж досліджуваного періоду характеризувався зростанням з 280120 тис. грн. в 2020р. до 424510 тис. грн. в 2022 році. Приріст 2022 року до 2020 року складав 144390 тис. грн. або 51,5%; до 2021 року 43890 тис. грн. Темп росту капіталу на кінець періоду дослідження до початку складала 151,5%.

Важливо зазначити, що зростанням характеризувалися фінансові ресурси за усіма джерелами формування капітал. Так власний капітал на кінець періоду до початку періоду зріс на суму 138264 тис. грн.(55,5%) по відношенню до 2021 року на 96631тис.грн. Темп росту складав 155,5%.

В даний період дослідження збільшився також обсяг поточних зобов'язань, так в 2022 р. до 2020 р. на 21126 тис. грн. або це складало 199,8%.

до 2021 р. на 2259 тис. грн.

Структуру фінансових ресурсів ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років, характеризується найбільшою часткою в структурі фінансових ресурсів саме припадає на власні фінансові ресурси. Динамічні зміни капіталу ПП «ПАН ІНДИК» подано на рис. 2.1.

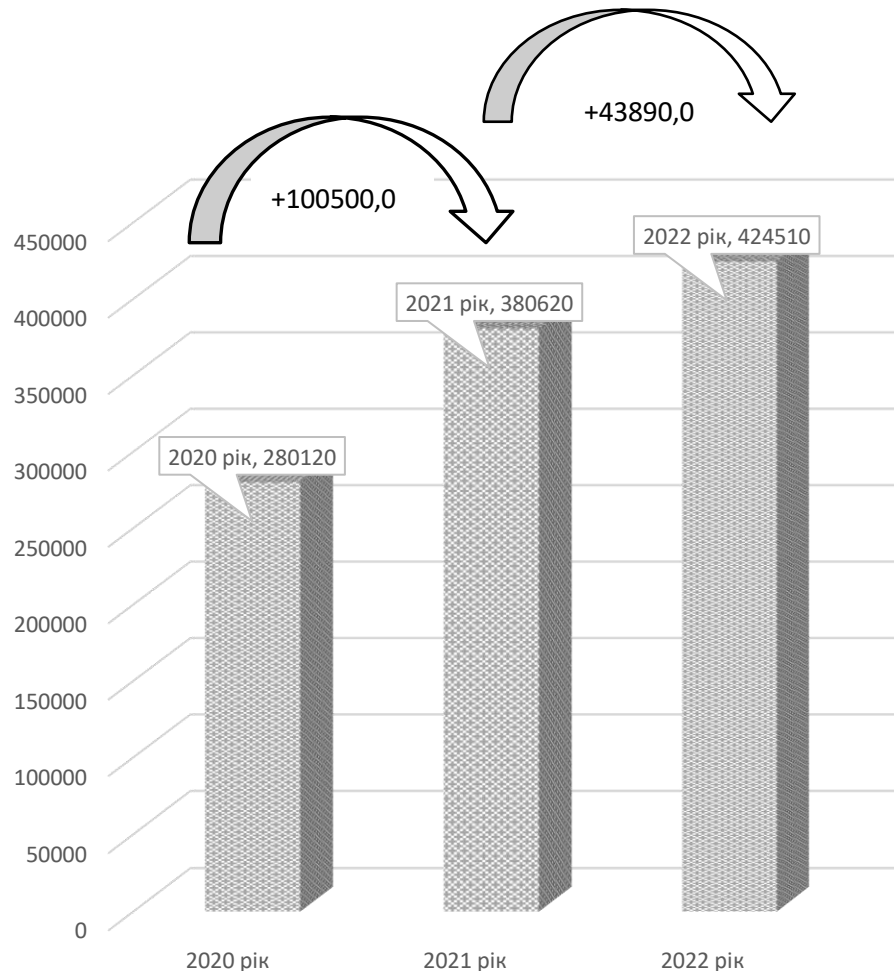

Рис. 2.1 Динамічні зміни капіталу ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 р. р. (тис. грн)

*Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

Дані проілюстровані на рисунку 2.1 підтверджують факт зростання капіталу впродовж всього періоду дослідження. З метою визначення фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів важливо проаналізувати власний капітал ПП «ПАН ІНДИК» за період 2020-2022 років.

Розрахунки подані в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Власний капітал ПП «ПАН ІНДИК» в 2020-2022 роках

Найменування	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення в сумі (+;-)		Темп росту, %	
				2022 року до 2020 року	2022 року до 2021 року	2022 року до 2020 року	2022 року до 2021 року
1	2	3	4	5	6	7	8
Зареєстрований капітал, тис. грн.	5700	5700	5700	х	х	х	х
Додатковий капітал, тис. грн.	24250	34250	34250	10000	-	142,9	-
Резервний капітал, тис. грн.	34641	54250	54250	19609	-	156,5	-
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	190057	202081	298712	108655	96631	157,2	147,8
Власний капітал тис. грн.	248948	290581	387212	138264	96631	155,5	124,0

*Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

Дані табл. 2.3 наглядно демонструють зростання обсягів власного капіталу. Це переважно відбувалося за рахунок зростаючих обсягів нерозподіленого прибутку. В 2022 р. він зріс проти 2020 р. на суму 138264 тис. грн., в порівнянні з 2021 р. на суму 96631 тис. грн. і склав на кінець періоду 387212 тис. грн. Це дозволило значно покращити фінансове забезпечення діяльності даного приватного підприємства власними коштами. При цьому темпи росту власного капіталу на кінець періоду дослідження складав 155,5%, та 124,0%.

Зареєстрований статутний капітал ПП «ПАН ІНДИК» був в розмірі 5700,0 тис. грн. і не змінювався протягом всього періоду дослідження. Крім того, кожного року зростав обсяг додаткового капіталу з 24250 тис. грн. в 2020 р. до 34250 тис. грн. в 2022 р. Резервний капітал характеризувався такими показниками 34641 тис. грн. та 54250 тис. грн.

Всі наведені вище показники, засвідчують хороший рівень фінансової забезпеченості діяльності приватного підприємства. Структура власного капіталу ПП «ПАН ІНДИК» за 2020-2022 роки розрахована в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Структура власного капіталу ПП «ПАН ІНДИК» в 2020-2022 роках

Найменування	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+/-) 2022р. до 2020 р.
1	2	3	4	5
Зареєстрований капітал.	2,2	2,1	1,4	-0,8
Додатковий капітал	9,7	11,8	8,9	-0,8
Резервний капітал,	21,7	18,7	14,0	-7,0
Нерозподілений прибуток	66,4	67,4	75,7	9,3
Власний капітал	100	100	100	x

*Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

Як показують дані таблиці 2.4 нерозподілений прибуток складав основу власних фінансових ресурсів відповідно по роках це 66,4% в 2020р.; 67,4% в 2021р. та 75,7% в 2022 році. На долю резервного капіталу припадало 21,7%; 18,7% та 14,0%, його питома вага на кінець періоду зменшилась на 7,0%, так як зростала частка нерозподіленого прибутку на 9,3%. Статутний капітал відповідно займав 2,2%; 2,1% та 1,4%.

Зростаючі обсяги власного капіталу свідчать про відповідний рівень самофінансування підприємства, хоча він був не достатній, щоб підприємство могло забезпечити повну фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Питома вага власного капіталу в структурі капіталу складала відповідно по роках 88,8%; 76,4% та 91,2%. Динамічні зміни, які відбувалися з власним капіталом наглядно проілюстровано на рис.2.2.

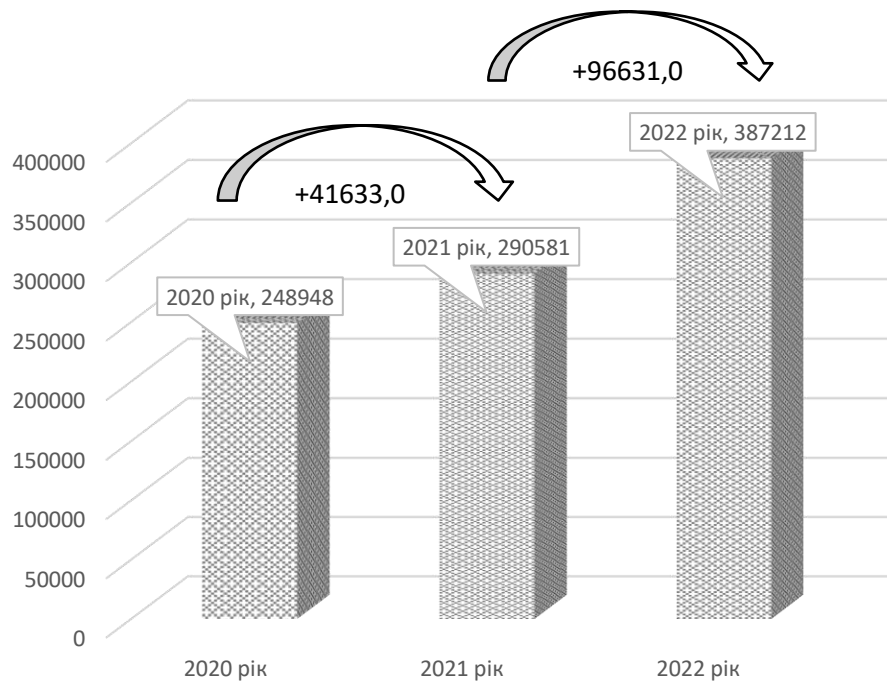

Рис.2.2. Динамічні зміни власного капіталу ПП «ПАН ІНДИК» протягом 2020-2022 років (тис. грн)

*Річна звітність ПП «ПАН ІНДИК»

Таким чином, ПП «ПАН ІНДИК» протягом 2020-2022 років було фінансово самодостатнім підприємством, спроможне більш як на половину забезпечити своє самофінансування за рахунок власних фінансових ресурсів, які мали тенденцію до щорічного зростання, саме за рахунок зростання обсягів нерозподіленого прибутку. Поточні зобов'язання підприємства, як джерело формування капіталу були незначними. Підприємство поповнювало капітал також за рахунок банківських запозичень та користувалось державною підтримкою.

2.2. Оцінка ефективності фінансової діяльності малого підприємства та результативності його державної підтримки

ПП «ПАН ІНДИК» протягом 2020-2022 років переважно фінансово забезпечувало свою діяльність власними фінансовими ресурсами. паралельно

робило запозичення в банківській установі АТ КБ «ПриватБанк». Підприємство проводило зважену політику запозичень кредитних ресурсів, керуючись показниками, які характеризували результативності використання підприємством позикового капіталу. Для підприємства в процесі запозичення коштів досить важливо визначити об'єктивний розмір запозичень, визначити їх витратну вартість та рівень своєї кредитоспроможності щодо повернення сум позики та сплати відсотків за користування кредитом та встановити вплив запозичень на фінансовий стан підприємства.

В період 2020-2021 років ПП «ПАН ІНДИК» залучало довгостроковий банківський кредит для інвестиційних цілей, тобто будівництва переробного цеху, так протягом 2020 р. було позичено довгострокового кредиту на суму 10000,0 тис. грн., в 2021р. в розмірі 20000,0 тис. грн.

В 2022 році підприємство ПП «ПАН ІНДИК» скористувалось державною програмою «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%».

Для отримання кредиту підприємство розробило бізнес план, де вказало всі фінансові показники діяльності, обумовило потребу в кредитних ресурсах та фінансові можливості погашення кредиту. Кошти були потрібні підприємству для обладнання виробництва новим сучасним обладнанням, зокрема це стосувалося ново побудованого переробного цеху.

Відповідно до умов фінансування мале підприємство могло отримати кредит на суму 60 млн. грн. Під дану програму підприємство отримано 25 млн. грн., так як дане підприємство веде діяльність більше 12 місяців, так визначено програмою.

Термін фінансування передбачений програмою до 60 місяців.

ПП «ПАН ІНДИК» зробило власний внесок в розмірі 20% суми кредиту.

Кредит було отримано під відсоткову ставку 5%, так як підприємством було створено нові робочі місця, тобто залучено нових працівників для роботи в новому переробному цеху.

ПП «ПАН ІНДИК» сплатило одноразову комісію за видачу кредиту 0,01 % від суми фінансування. Та сплачувало 1% від вартості лізингу щомісячної

комісії за обслуговування.

Вище зазначені умови були досить вигідними для підприємства ПП «ПАН ІНДИК».

Питома вага запозичених коштів в структурі капіталу складала 3,6% в 2020р., 5,35%, в 2021 році та 5,9% в 2022 році. Це не сильно позначалося рівні самофінансування та фінансовій незалежності підприємства. Отримані кошти банківської позички мають цільовий характер, підлягають поверненню та є витратними для підприємства, так як підприємство змушене сплатити % за користування кредитом.

Враховуючи репутацію підприємства та важливість його діяльності для забезпечення населення продуктами харчування Дністровською адміністрацією було прийнято рішення про відшкодування підприємству з місцевого бюджету 5% від обсягу плати за користування кредитом. Це досить позитивний підхід зі сторони місцевої влади щодо підтримки розвитку малого підприємства. Так підприємству ПП «ПАН ІНДИК» вдалось зекономити в 2020р.- 500,0 тис. грн., в 2021 році - 1000,0 тис. грн.

На нашу думку, слід проаналізувати ефект від використання позикових коштів розрахувавши коефіцієнти ефективності використання позикового капіталу. Дані наведені в табл. 2.5 показують як ефективно використовувався підприємством позиковий капітал в період 2020-2022 років, зокрема:

– коефіцієнт концентрації позикового капіталу показує частку позикового капіталу в загальному обсязі суми капіталу підприємства. За період дослідження сума позикового капіталу збільшувалася відповідно зростала і питома вага позикового капіталу в структурі капіталу. даний коефіцієнт в 2020 р. складав - 3,6%, в 2021р.- 5,3%, в 2022 році - 5,9%. на кінець періоду зріс на 0,027 в.п.;

– коефіцієнт заборгованості показує як збільшувалось боргове навантаження на капітал підприємства. Даний показник був не значним, це свідчить проте, що більша частина необоротних активів підприємства фінансувалась саме рахунок власних коштів. Відповідно, даний показник на кінець періоду зріс на 3,9%;

– узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості на кінець і початок періоду був не змінний і складав 0,85 в. п.

Таблиця 2.5

Коефіцієнти ефективності використання позикового капіталу

ПП «ПАН ІНДИК» в 2020-2022 роках

відсотки

Найменування коефіцієнтів	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+/-) 2022 року до 2020 року
1	2	3	4	5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,036	0,053	0,059	+0,027
Коефіцієнт заборгованості	0,043	0,087	0,073	+0,031
Коефіцієнт запозичення коштів	0,071	0,087	0,11	0,039
Узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	0,75	0,85	-

Досить важливо оцінити показники платоспроможності та ліквідності малого підприємства ПП «ПАН ІНДИК» (табл. 2.6.) За допомогою цих показників можливо прослідкувати на скільки підприємство спроможне погасити поточні зобов'язання за рахунок своїх грошових коштів та їх еквівалентів.

Якщо виникає ситуація, що підприємство не може в строк погасити свої зобов'язання це свідчить на те, що воно має певні фінансові труднощі. Аналіз вище зазначених показників проаналізовано в табл. 2.6.

Розраховані в таблиці 2.6 коефіцієнти показують розміри абсолютної і загальної ліквідності за 2020-2022 р. р., які відповідали встановленому нормативному значенню тобто підприємство значно більшу частину своїх поточних зобов'язань погашало найбільш ліквідними оборотними активами, а саме грошовими коштами та їх еквівалентами.

Таблиця 2.6

Показників ліквідності та платоспроможності ПП «ПАН ІНДИК»
в 2020-2022 роках

відсотки

Найменування показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення абсолютне («+/-») 2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5
Коефіцієнт ліквідності поточної	0,6	0,7	0,6	-
Коефіцієнт ліквідності загальної	1,27	1,3	1,36	+ 0,09
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,21	0,22	0,22	+ 0,01

В 2022 році коефіцієнт поточної ліквідності склав 0,6 в.п., Також зростанням на кінець періоду характеризувався коефіцієнт загальної ліквідності на 0,09 в. п., тобто це свідчить про здатність малого підприємства погашати свої зобов'язання власними оборотними коштами.

у 2022 р. в порівнянні з 2020 р. також зростанням характеризується коефіцієнт абсолютної ліквідності на 0,01 в. п. відповідно це позитивний момент, так як підприємство змогло погасити частину довгострокових зобов'язань.

Проаналізуємо фінансові результати діяльності досліджуваного підприємства, результати розрахунків подано в табл. 2.7.

Кінцевий фінансовий результат діяльності даного приватного підприємства є позитивним, тобто підприємство щорічно отримувало прибуток в розмірі: 27610 тис. грн. в 2020 році, 29420 тис. грн. в 2021 році та 31150 тис. грн. в 2022 році.

Приріст 2022 р. до 2020 р. склав 3540 тис. грн. до 2021 р. 1730 тис. грн.

Зростанням характеризується і обсяг чистого доходу даного малого підприємства, який зріс з 456040 тис. грн. в 2020 р. до 603550 тис. грн. в 2022 році.

Приріст в 2022 р. до попереднього року склав 9910 тис. грн.

Таблиця 2.7.

Фінансові результати ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років

Показники (тис.грн.)	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темп приросту	
				2022 р до 2020 р.	2022 р до 2021 р
1	2	3	4	5	6
Чистий прибуток (+), збиток (-),	27610	29420	31150	+3540	+1730
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	456040	593640	603550	+147510	+9910

Таким чином, фінансовий стан ПП «ПАН ІНДИК» впродовж 2020-2022 років був задовільний. Підприємство працювало прибутково і було самодостатнім.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Досвід країн ЄС щодо стимулювання розвитку малого підприємництва в умовах євроінтеграції України

В сучасних умовах господарювання виникає необхідність сприяння розвитку підприємництва та створення ефективної системи фінансового забезпечення діяльності малих підприємств України. Це потребує належного рівня банківського кредитування, венчурного фінансування, інвестиційних вкладень, залучення ресурсів на фондовому ринку тощо. З метою покращення даного процесу важливого значення набуває вивчення світового досвіду фінансово забезпечення діяльності малих підприємств та сприяння цьому процесу державної підтримки.

Підписання угоди про асоціацію України з ЄС має як вигоди так і певні загрози для функціонування малих підприємств. В контексті євроінтеграції малі підприємства України є не конкурентоспроможними на світовому ринку, тому для них досить важливо зберегти внутрішній ринок.

В процесі проведення заходів стимулювання розвитку малого підприємництва потрібно враховувати досвід європейських країн. Варто зауважити, що мале підприємництво є основою європейської економіки, забезпеченням створення робочих місць та сприятливим ґрунтом для реалізації бізнесових ідей. В Європейській хартії задекларовано, що світова економіка матиме успіх, якщо малий бізнес посідатиме перше місце в економіці держав. [48, с.188-198].

Відповідно, ЄС створює сприятливе середовище для малого бізнесу. Відповідно, конкурентоспроможними стають малі підприємства, які вміло реалізують власний потенціал, розвивають свою фінансову спроможність і покращують внутрішні умови функціонування.

ЄС постійно створює сприятливі умови розвитку малого підприємництва, інвестує великі суми коштів в регіони Європи, зокрема на [48]:

- розвиток середнього і малого бізнесу;
- підтримку інновацій та інвестицій;
- поліпшення доступу до цифрових технологій;
- розробку нових методів виробництва;
- боротьби із зміною клімату та підтримку енергоефективності.

З метою забезпечення розвитку підприємництва світовій практиці характерне створення регіональних науково - дослідницькі інфраструктур, сприяння розвитку інкубаторів та малих інноваційних підприємств, культурних і творчих індустрій, ІКТ, забезпечення інноваційної складової держзакупівель, надання комплексних пакетів прямої і непрямой допомоги суб'єктам малого бізнесу тощо.

Заслуговує уваги досвід Великобританії, який є найкращим в Європі, вважаємо за доцільне його розглянути та окремі передові елементи впровадити в українську практику. В даній країні більше 90,0% від усіх господарюючих суб'єктів складають малі підприємства, при цьому економічна політика держави і спрямована на:

- подальшу активізацію розвитку та створення нових малих підприємств;
- формування і розвиток підприємницької культури;
- покращення доступу суб'єктів малого бізнесу до фінансових ресурсів;
- популяризацію послуг, які надаються суб'єктами малого підприємництва;
- реалізацію ефективних методів державного регулювання діяльності малого бізнесу.

Державні програми допомоги малому підприємству у Великобританії поділяються:

- консультативні програми діючих та нових фірм малого бізнесу;
- програми фінансової допомоги суб'єктам малому бізнесу;
- програми інвестиційної підтримки малого підприємництва;

- програми, які стимулюють експортну діяльність малих фірм [48, с.195].

В Англії до 2012 року діяло близько 200 організацій Business Links. Вони виконували функції від консультативної допомоги до лобіювання в парламенті та арбітражних судів інтересів малого і середнього бізнесу. Ці організації надавали прямі гранти малим підприємствам, організовували зустрічі з представниками регіональної влади.

Проте уряд вважав, що створені АРР не справились зі своїм основним завданням. Так у 2012 році Англія створила нову модель «партнерство місцевих підприємств» (Local Enterprise Partnership (LEP)) Це було добровільне об'єднання малого бізнесу та місцевої влади.

В результаті уряд Великобританії допомагає малим підприємствам, вони отримують оптимальне співвідношення ціни і якості, створюються підприємницькі зони, в яких малі підприємства можуть скористатись податковими пільгами і спрощеною системою оподаткування.

Уряд країни заохочує малі підприємства об'єднуватись в кластери в сферах фінансових послуг, біонауки, цифрової та творчої індустрії, передової техніки, поновлювальних джерел енергії тощо.

Для суб'єктів малого бізнесу створено надшвидкісний широкосмуговий зв'язок, легкий доступ до залізниць, автомагістралей, портів, аеропортів і це великий плюс.

Нововведенням в Англії було створення університетсько-підприємницьких зон, які поєднували партнерські інтереси університетів, місцевих малих підприємств та інших зацікавлених сторін. Це було викликане необхідністю активізації участі університетів у місцевому розвитку. Відбувалося стимулювання створення бізнес-простору та бізнес-інкубаторів.

Заслуговує також уваги створення Конфедерація британської промисловості. Це неприбуткова організація, яка займається лобіюванням інтересів малого підприємництва сфері економічної політики, конкурентного середовища, промислових стандартів, трудового законодавства оподаткування. Створена в Великобританії Федерація малого бізнесу (ФМБ) забезпечує малим

підприємствам юридичну та податкову допомогу, надає індивідуальні практичні поради, забезпечує доступ до інформаційної бази та до єдиної електронної бази державних контрактів «The Contracts Finder» тощо [48].

Стимулюючим фактором малого підприємництва за кордоном є система онлайн-ресурсів, суб'єкти малого підприємництва можуть отримувати консультації на всіх етапах свого розвитку починаючи з пошуку джерел фінансування до їх отримання на пільгових умовах.

Слід зазначити, що важливим джерелом фінансового забезпечення малого підприємництва є банківське кредитування за зниженими процентами та система державного гарантування кредитів, яка поширюється майже 80,0 % позик виданих малим підприємствам). Варто зазначити, що українська система банківського кредитування є потужним джерелом розвитку підприємницького бізнесу, однак стримуючим фактором є висока плата за користування кредитом.

У Великобританії функціонує Діловий банк, який здійснює управління урядовими програмами підтримки малого підприємництва до забезпечує їх доступ до джерел фінансування. [48].

Найбільш конкурентоспроможну податкову систему Європи було створено саме у Великобританія де було створено Управління податкового спрощення. Так для платників малого підприємництва було встановлено річну індивідуальну суму доходу, яка не оподатковується.

З метою заохочення малих підприємств до ефективного функціонування на міжнародному рівні законодавчому було введено систему мікрокредитування малих підприємств. Поширення мікрокредитування характерне для багатьох країн ЄС (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Польщі, Угорщини, Словаччини та інших). Мікрокредитування набуває розповсюдження і в Україні.

В умовах інноваційного розвитку світової економіки особливе значення має створення венчурних фондів та венчурних фірм для підтримки науково-інноваційної сфери та венчурного фінансування інноваційної діяльності малих підприємств. Виникнення малих інноваційних компаній було зумовлене

необхідністю фінансування малого наукомісткого бізнесу. Відповідно, було створено інвестиційні компанії малого інноваційного бізнесу, які об'єднували свої кошти для фінансування інноваційних проектів.

Малі інноваційні фірми мають вузьку спеціалізацію, концентрацію матеріальних, технічних та фінансових ресурсів на певному напрямку досліджень. Тому малі венчурні підприємства користуються підтримкою держави та великих компаній, адже їм через ризик збитків не вигідно займатись розробкою нових технологій.

Хоча світовий досвід сприяння розвитку малого підприємництва заслуговує уваги, проте і в умовах розвинутої європейської економіки мале підприємство має проблеми доступу до недорогих фінансових ресурсів.

Запозичення передового досвіду в сферу українського малого підприємництва допоможе Україні забезпечити якісно новий рівень розвитку малого підприємництва, який потребує використання таких заходів:

- визначити мале підприємство пріоритетним напрямком національного і регіонального економічного розвитку;
- включення представників малого підприємництва у прийняття управлінських рішень як на державному так і на регіональному рівнях;
- надання малому підприємству виконання державних замовлень;
- підтримка малого підприємства у сфері інновацій та наукових інноваційних досліджень;
- популяризація Інтернет ресурсу для отримання послуг та консультацій в онлайн режимі та впровадження інтерактивних методів: вебінарів, менторства, інформаційних порталів;
- розвиток підприємницької культури, підготовка та перекваліфікація кадрів;
- створення всіх матеріальних та технічних умов для ведення бізнесу, створення бізнес-інкубаторів тощо;
- сприяння доступу до популярних джерел фінансування та надання інформації про проекти, які фінансуються ЄС.

Таким чином, використання та впровадження в українській практиці передового світового досвіду в сфері функціонування та розвитку малого підприємництва допоможе покращити державну підтримку розвитку малих підприємств та забезпечить розширення джерел фінансового забезпечення діяльності малих підприємств.

3.2. Напрями покращення діяльності малих підприємств через реалізацію державних програм

Вагома роль малого підприємництва в економіці України потребує його державної підтримки. Враховуючи ряд проблем в сфері розвитку малого бізнесу важливо виділити основну проблему, а саме проблему в частині фінансового забезпечення його функціонування. Ситуація в якій опинилась Україна негативно вплинула на розвиток малого сектору економіки. Ряд малих підприємств, які знаходяться на окупованій території були зруйновані або припинили свою діяльність, окремі втратили сировинні ринки та ринки збуту продукції. Крім того, негативний вплив здійснювало обмеженість фінансово-кредитних ресурсів, розвиток кризи неплатежів, уповільнення інвестиційної активності, слабка конкурентоспроможність національних товарів, нерегульованість законодавчої бази тощо.

Державна підтримка здійснює значний вплив на розвиток малого підприємництва. Використовуючи при цьому велику кількість важелів, зокрема важелі економічного стимулювання фінансового забезпечення діяльності малих підприємств. Для кожного суб'єкта малого підприємництва важливо володіти такою кількістю фінансових ресурсів, які необхідні для заснування малих підприємств та їх ефективного розвитку [6, с.118].

Відповідно, суб'єкти малого підприємництва повинні прикласти всі

зусилля щодо формування власної фінансово ресурсної бази. З цією метою повинні налагоджувати виробничу діяльність, розширяти її межі, розвивати маркетингову діяльність, шукати нові ринки збуту продукції, вести правильну цінову та розрахункову політику.

Однак, в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів поширеними формами залучення капіталу є кредити чи інвестиції. В такому випадку кредиторами та інвесторами малих підприємств виступають банки, спеціалізовані інвестиційні фонди та компанії.

Слід зазначити, що великої різниці між фінансуванням малого бізнесу через отримання банківських кредитів та через інвестування діяльності практично немає. Кошти надходять в розпорядження малих підприємств а пізніше отримані доходи розподіляються між підприємством, банком та інвесторами. Банк отримує свої доходи у вигляді відсотків на кредит. Інвестор отримує частину прибутку і залишає за собою контроль над бізнесом, при цьому підприємство втрачає повну незалежність. При банківському кредитуванні можуть виникати фінансові ризики, негативні для банку, так як мале підприємство не завжди спроможне надати повні гарантії повернення позики банку. Тому для банківської установи при видачі позики провести детальну експертизу бізнес-проекту клієнта, оцінити фінансовий стан, визначити рівень його кредитоспроможності позичальника.

Переважно фінансування малого бізнесу може здійснюватись інвестором, який зацікавлений у вкладенні коштів в підприємство через невисоку ринкову вартість малого підприємства. Розвиток сфери мікrokредитування є ефективним, адже банки можуть надавати дешеві та невеликі кредити на короткий термін. В деякій мірі такий кредит є вигідним для малого підприємства, так як підприємство отримує змогу забезпечити свою діяльність обіговими коштами.

В Україні малі підприємства досить часто працюють в умовах невизначеності та в середовищі підвищеного ризику. Досить часто вони не забезпечені професійними кадрами, які б могли професійно займатися бізнес -

плануванням, прогнозуванням та управлінням фінансовими ресурсами. Задовольнити їхні потреби можуть фахівців банківської установи, які здатні дати об'єктивну фінансово-економічну оцінку перспектив розвитку конкретного бізнес-проекту, взяти на себе вищі ризики кредитування і запропонувати такий комплекс послуг, якого потребує сектор малого бізнесу. Слід зазначити, що із-за високих фінансових ризиків комерційні банки не зацікавлені власними коштами кредитувати малий та середній бізнес. Фінансову підтримку даного виду бізнесу раціонально здійснювати за рахунок державних коштів [6, с.119].

Вітчизняна банківська система повинна оволодівати необхідними технологіями й набувати досвіду ефективного інвестиційного посередництва та проектного фінансування.

Варто зазначити, що функціональною складовою банківського обслуговування позичальника повинно стати економічне прогнозування і консалтинг. Банкам в процесі кредитування малого бізнесу повинні акцентувати увагу на його розвитку так як це набуває стратегічного характеру економіки країни. Відповідно, банки змушені розширяти сферу мікrokредитування на пільгових умовах, тому важливо звернути увагу на наступних моментах[6, с.122].

1. Вільний доступ малого бізнесу до фінансових ресурсів, оскільки його функціонування пов'язане із вирішенням соціальної проблеми безробіття та зайнятості окремих категорій населення держави.

2. Зменшити перешкоду суб'єктам малого підприємництва доступу до фінансових ресурсів, так як це сприятиме створенню нових підприємств та ефективного функціонуванню і розвитку уже діючих.

3. Держава повинна виступити посередником гарантування повернення мікропозик, надання податкових пільг банків, які здійснюють мікrokредитуванням тощо.

4. Створення нових інституцій, які виконують функцію мікrokредитування. Це трасти, мікрофінансові установи, фонди та благодійні

неприбуткові організації, які надають послуги із створення малих підприємств, ведення бухгалтерського обліку, складання звітності тощо.

5. Створення та підтримка утворень інноваційного типу розвитку, а саме венчурних підприємств з метою розвитку наукомістких галузей економіки. Венчурне фінансування здійснюється за рахунок об'єднання коштів держави та великих підприємств. Державна підтримка засновниками фондів ваучерного фінансування проявляється у вигляді преференцій в оподаткуванні, кошти яких спрямовуються на розвиток інноваційної діяльності.

Особливо актуальною сьогодні в Україні є Державні програми «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%».

На нашу думку головними перспективами розвитку малого підприємництва на регіональному та місцевому рівнях є проведення заходів:

1. Сприяння формуванню сприятливого підприємницького клімату;
2. Впровадження дієвого механізму часткового відшкодування з місцевих бюджетів % ставок за кредитами;
3. Залученнями суб'єктів підприємництва для реалізації регіональних та місцевих інвестиційних програм та проектів;
4. Формування для малих підприємств регіональних баз даних інвестиційних пропозицій.
5. Створення нових робочих місць, скорочення безробіття, сприяння самозайнятості безробітних через надання для започаткування власної підприємницької діяльності одноразової грошової допомоги, проведення навчання для всіх бажаючих розпочати підприємницьку діяльність;
6. Впровадження заходів щодо розвитку у сільській місцевості малого підприємництва. Матеріально стимулювати малі підприємства, які виробляють переробляють та експортують екологічно чисту сільськогосподарську продукцію; сприяти розвитку зеленого туризму тощо;
7. Запроваджувати механізм державно-приватного партнерства, стимулювати впровадження енергозберігаючих та інноваційних та технологій

через механізм спільного фінансування усіх проектів у інноваційній та науково-технічній сферах тощо;

8. Сприяння інформаційному забезпеченню діяльності малого підприємства, спрощення доступу до необхідної інформації щодо норм діючого законодавства України; цінової ситуації, наявності кредитних спілок та банківських установ та надання послуг у сфері кредитування, умов та можливостей отримання фінансової допомоги з боку держави.

Ефективне управління фінансами малого підприємства ПП «Пан Індик» передбачає оптимізацію фінансового потенціалу даного підприємства та ефективне управління його фінансовою діяльністю, а саме фінансовими ресурсами. Фінансове благополуччя даного малого підприємства залежить від того як ефективно фінансові ресурси трансформуються в основні та оборотні активи та спрямовуються в засоби стимулювання робочої сили.

Таким чином, управління фінансами малого підприємства ПП «Пан Індик» включає:

- формування та реалізація фінансової політики малого підприємства із використанням різних фінансових інструментів;
- прийняття конкретних рішень по фінансових питаннях підприємства та конкретизація методів їх реалізації;
- інформаційне забезпечення прийняття відповідних рішень з питань аналізу фінансової звітності підприємства та моніторингу фінансових показників;
- оцінка інвестиційних програм та проектів та формування інвестиційного портфеля;
- оцінка доходів, витрат, капітал їх фінансове планування та контроль;
- організація управління фінансовою та господарською діяльністю малого підприємства.

Методи управління фінансами ПП «Пан Індик» дозволяють оцінити:

- ймовірність ризику чи вигідність від вкладення грошових коштів у виробництво та реалізацію товарів, робіт та послуг;

- ефективність роботи малого підприємства;
- продуктивність та швидкість обороту капіталу.

Якщо розглядати фінансову діяльність то найважливіші фінансові питання приймаються підприємством в області управління фінансами, зокрема, це питання інвестування та формування і використання фінансових ресурсів. Інвестиційні рішення даного малого підприємства спрямовані на розробку інвестиційної політики підприємства, на визначені потреб у фінансових ресурсах необхідних для її реалізації, проведенні оптимізації структури активів, визначені потреби в заміні або ліквідації зношеної частини основних засобів тощо.

При визначенні оптимальної структури капіталу ПП «ПАН ІНДИК» необхідно знайти компромісний вибір між ризиками та дохідністю. Відповідно, кожен суб'єкт підприємництва в праві обирати найбільш прийнятну для нього політику оптимізації структури капіталу враховуючи особливості його функціонування.

Однак, головним питанням при виборі оптимальної структури капіталу ПП «ПАН ІНДИК» є оцінка раціональності співвідношення між власним та і позиковим капіталом підприємства. Тому важливо забезпечити приріст власного капіталу підприємства і по мірі можливості скоротити його нераціональний відтік, тобто підприємство повинно сприяти мінімізації усіх видів заборгованості, нарощувати вхідні грошові потоки та забезпечувати економію вихідних фінансових потоків.

Таким чином, розвиток підприємства ПП «ПАН ІНДИК» та ефективність його діяльності залежить від вдосконаленої моделі управління структурою капіталу, адже достатній обсяг капіталу, зокрема власного, є важливою передумовою його економічного зростання. Управління фінансами малого підприємства ПП «ПАН ІНДИК» є важливим етапом його управлінської діяльності. Державна турбота про розвиток підприємництва в Україні підкріплюється державними програмами, які гарантують суб'єктам и малого та середнього підприємництва фінансову підтримку.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження встановлено що мале підприємництва сприяє розвитку економічних процесів в Україні. Їх фінанси виражають економічні відносини, які виникають з приводу формування, розподіл та використання фінансових ресурсів.

В основу організації фінансів малих підприємств покладено комерційний розрахунок, який визначається принципами: самофінансування, самоокупності та саморегулювання. Фінансова діяльність займає особливе місце в організаційних та виробничих процесах малих підприємств. Безумовно, від неї значно залежить розвиток підприємства, рівень фінансового забезпечення виробничої та господарської діяльності, виконання підприємством фінансових зобов'язань.

В процесі фінансової діяльності відбувається мобілізація капіталу з різних джерел надходжень та забезпечується його використання та примноження. Фінансова діяльність пов'язана з вирішенням фінансових аспектів в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Відповідно достатній рівень фінансового забезпечення є основою функціонування підприємства, здійснення його діяльності.

Однак, в складних економічних умовах та військової агресії з боку РФ та обмеженості власних фінансових ресурсів дещо сповільнився розвиток малого підприємництва. На допомогу приходить держава, впроваджуючи механізми державної підтримки розвитку малого підприємництва. Визначена урядова підтримка передбачає ряд організаційних заходів: спрощення процедур реєстрації та ліцензування, отримання дозвільних документів, спрощена система оподаткування, ведення обліку та складання звітності тощо.

Не залишились поза увагою і фінансова підтримка. Ряд програм передбачають надання з бюджету фінансової допомоги, фінансове відшкодування коштів по інвестиційних та інших проектах, відшкодування з місцевих бюджетів коштів пов'язаних із зменшення ставок за користування

кредитом.

Особливої популярності серед суб'єктів малого підприємництва на були державні програми: «Доступний кредит 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Які дозволяють малим та середнім підприємствам отримувати кредит під досить низькі відсотки, без заставного майна та при мінімальному внеску. Виконання певних умов передбачених програм дозволяє отримувати бюджетне відшкодування. Це є значною фінансовою підтримкою суб'єктів малого підприємництва та дозволяє розширити їх фінансові можливості.

ПП «ПАН ІНДИК» є суб'єктом малого бізнесу, який успішно здійснює діяльність по вирощуванню свійської птиці (індиків та гусей). Підприємство фінансово самодостатнє, фінансово забезпечує свою діяльність переважно власними фінансовими ресурсами. Однак паралельно протягом 2020-2022 років здійснювало запозичення. В 2020-2021 році це були кошти довгострокового кредиту отриманого в банківській установі АТ КБ «Приват банк».

В 2022 році мале підприємство ПП «ПАН ІНДИК» скористувалося кредитом по державній програмі «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Кошти лізингу були отримані як інвестиційні ресурси для обладнання нового переробного цеху сучасним обладнанням та устаткуванням.

Отже, в перспективі ПП «ПАН ІНДИК» має можливість покращити ефективності своєї діяльності:

- забезпечувати зростання обсягів власних фінансових ресурсів за рахунок зростання прибутку підприємства;
- при необхідності може залучати кредитні ресурси, покращувати фінансовий стан підприємства та показники кредитоспроможності;
- слідкувати за інформацією про державну підтримку розвитку підприємництва та користуватись нею;
- забезпечувати зниження витрат через впровадження сучасного та енергозберігаючого обладнання виробництва;
- практикувати використання фінансового лізингу державних програм при придбанні сучасного обладнання та для інших інвестиційних цілей.